

Føroyskt á gravarbakkanum?

Nakrir tankar um hagreidding av føroyska málinum

- Ynskja vit at varðveita føroyska málið, so mugu vit hjúkla um tað og stimbra tað við nýggjum orðum so við og við. Kósin varð lögð fyri 100 árum síðani, tá gjørt varð av, at føroyska málið skuldi varðveitast og tá føroyskt seinni vann veg inn í skúlan.

Heldur enn at stríðast móti málræktarunum, so skuldu føroysku lærararnir og føroyski skúlin tikið í egnan barm, og brotið upp um bæði bóksl. Tí - tað hvílir ein stór ábyrgd á føroysku lærarunum. Annaðhvørt mugu vit menna málið víðari - ella mugu vit bakka 100 ár aftur...

Í Sosíalínum leygardagin hevur starvsbróðir mín, Dan Reinert Petersen, lærari, nakrar viðmerkingar um føroyska málið. Tað skilst týðuliga, at Dan als ikki er samdur við málmonnum okkara um, hvønn málpolitikk vit eiga at føra.

Dan sigur beinleiðis at vit ongantið ov skjótt eiga at taka av málnevndina, tí hon ikki umboðar fólkaviljan. Hann leggur persónarnar, sum í henni sita, undir at hava serligan alsk til íslendskt og vil vera við, at hetta er orsök in til »íslands-spilluna«, sum hann nevnið tað. Hann spyr, um tað er rætt, »at óvanligur alskur og virðing hjá einstaklingum fyri einum grannamáli skal fáa so álvarsamar fylgjur fyri okkara mál?«

Tað, sum hevur fingið Dan at triva í pennin, er lesarabræv, sum Sverri Egholm hevur skrivað. Sverri svaraði einum sera grovum og fundamentalistiskum álpi á navnaloggávuuppskotið. Hetta álpi stóð fyrstuferð prentað í málagninum hjá fólkafloksungdómi, Áráðnum, í Dagblaðnum. Hetta álpi var so langt úti, at har mátti onkur misskiljing vera komin í. Petur Martin, próstur, visti sera hegnisliga á hesar misskiljingar nakrar dagar seinni, so óneyðugt er her at leggja meira afturat.

Ov harður

Eg haldi, at Dan er sera harður í síni viðgerð av teimum, ið arbeiða við málinum og tá serliga Jóan Hendrikki. Hann hevur nú í fleiri ár trúðliga og staðiliga roynt at víst okkum føroyingum á, hvussu væl vit kunnu

sjónarmið

snúgva okkum í føroyskum, uttan at taka ov nógv av útlendskum árinum inn í málið. Eisini hevur hann, saman við øðrum, roynt at funnið nýggj orð fyri nýggj fyrbrigdi, ella bara nýggj orð, sum sampakka betur við føroysku mállærana.

Hetta hevur hann gjørt, bæði í sínum arbeiði sum málræktari, og ikki minst við teimum avbera góðu og áhugaverdu sendingunum í Útvarpinum.

Víst kunnu fólk vera ósamd í hesum. Tað skulu tey eisini hava loyvi til. Men tá so ein lærari, sum eftir øllum

at døma fullkomiliga hevur misskilt alt málstríð og alla málsøgu, kemur við einum slíkum ósakligum álpi, eiga fólk at tala at.

Málini sama uppruna

Tá Dan sigur, at »vit hava einki natúrligt árin úr Íslandi, hvørki óneyðugt ella neyðugt«, so haldi eg ikki at hann hugsar seg nóg væl um. Tað føroyska málið er ein grein av teimum norrønu málinum, sum hoyra upp í tann germanska málflokk. Hesin málflokkur er runnin av einum máli,

sum vit nú nevna indoeuropiskt.

Indoeuropiska málið skiltist sundur fyri einum 5 - 6.000 árum síðani. Flestu málini í Europa eru runnin úr indoeuropiska málinum. Av teimum norrønu málinum eru bert finskt, lappiskt og Grønlandskt, sum ikki hava henda uppruna.

Germansku málini eru eysturgermanskt (t. d. gotiskt), vesturgermanskt (enskt, týskt, frískt, hálenskt) og norðurgermanskt (norrøn).

Taka vit tey norrønu málini, so síggja vit (her hugsja vit ikki um finskt, lappiskt og grønlandskt), at tev aftur fara í tveir bólkur. Eysturnorrøn: **Danskt, svenskt og norskt** líkjast so nógv hvørjum øðrum, at tey skilja væl hvønn annan. Hin bólkurin er vesturnorrøn: **Nýnorskt, føroyskt**

og íslenskt. Hesi málini eru eisini sera lík, men øll hava tey tað felags, at tey hava verið fyri stórum árinum uttanífrá. Tó hevur íslenskt verið so fjart frá hinum, samstundis sum tey hava varðveitt sítt gamla skriftmál, at ávirkanin hevur ikki verið so stór.

Skrivtmálið konstruerað

Tað føroyska skrivtmálið var horvið, men vit vóru so heppin at hava menn sum W. U. Hammershaimb (1819 - 1909), sum saman við øðrum konstrueraði okkara skriftmál, sum vit enn hava.

Tað var soleiðis, at tann ungi havnamaðurin, W. U. Hammershaimb, (sonur seinasta lögmannin á Steig í Sandavági, Jørgen Franz Hammershaimb, sum fór frá tá embætið varð niðurlagt í

1816) læs til prest í Danmark. Hann læs, skrivaði og granskaði nógv viðurskiftini um føroyska málið. Men tað var danski málprofessorin, N. M. Petersen, sum fekk borið so í bandi, at tekstir, skrivaðir við stavsetingini hjá Svabo, vórðu sendir til íslendingin, Jón Sigurðsson, sum »íslendifiseraði« teir. Síðan vóru tekstirnir lagdir fyri Hammershaimb, sum við smærri rættindum góðtók teir.

Her kann nevast, at eitt nú er stavurin ð komin inn í føroyska skriftmálið á henda hátt.

Tað má tí sigast at vera sera bláoygt at pástanda, at íslenskt einki árin hevur havt á føroyskt.

Á sama hátt er tað nýnorska skriftmálið konstruerað. Hitt norska málið, *bokmål*, hevur verið fyri eyðsýndum árin úr danskum.

Føroyskt deyðadømt

Eín annar persónur, sum vit ikki mugu gloyma, tá vit tosa um føroyska skriftmálið, er Jens Christian Svabo (1746 - 1824). Hann gjørdi eitt stórt granskingar- og savningararbeiði. Hann

W. U. Hammershaimb arbeiðdi nógv við føroyska málinum tá hann læs í Danmark. Saman við danskum og íslenskum málfrøðingum legði hann stóðir undir skriftmál okkara